

УДК 378.147:330.1

Яворська Т. І., д. е. н., професор

Таврійський державний агротехнологічний університет

ДУАЛЬНА ОСВІТА ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Анотація. Проаналізовано дуальні навчальні програми та їх практична складова, зокрема у Німеччині. Виділено особливості впровадження дуальної форми навчання для студентів економічних спеціальностей у системі вищої освіти.

Ключові слова: дуальна освіта, програма дуального навчання, практика, економічні кадри.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні існує гостра необхідність в дослідженні нових заходів формування і розвитку професійної компетенції майбутніх фахівців. Впровадження у професійну підготовку елементів дуальної форми навчання, є одним із них. Дуальна освіта дозволить створити умови для якісної підготовки конкурентоспроможних фахівців, здатних задовольнити вимоги загальнодержавного та регіонального ринків праці, оновити зміст освіти шляхом забезпечення гнучкості та мобільності організації навчально-виробничого процесу.

Проте не до кінця вирішеною проблемою є з'ясування потреби роботодавців у сприянні навчанню та працевлаштуванню студентів економічного профілю. Адже на сьогодні кваліфікація і професійна компетентність «економістів» не завжди влаштовують роботодавця, тому вкрай необхідні емпіричні дослідження готовності роботодавців економічної сфери до тісної співпраці з ВНЗ [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання освіти в Німеччині є предметом дослідження багатьох українських та зарубіжних дослідників: М. Дернової, С. Романова, О. Яковенко, Мілла Ульріха та ін. Проте більшість вчених розглядає дуальну освіту у системі професійного навчання. Недостатньо проведено досліджень щодо особливостей впровадження дуального навчання у вищих закладах України, зокрема у вивченні питання оптимальної організації дуальної системи при підготовці фахівців економічного профілю.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд особливостей різних програм дуального навчання, зокрема у навчальних закладах Німеччини, та перспективи їх застосування у вищих навчальних закладах при підготовці економічних кадрів.

Виклад основного матеріалу дослідження. 26 січня 2018 року на Розширеному засіданні Колегії Міністерства освіти і науки України було прийнято Концепцію підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти в Україні. У цій Концепції передбачається встановлення рівноправного партнерства закладів вищої, фахової передвищої, професійно-технічної

(професійної) освіти, роботодавців та здобувачів освіти з метою набуття останніми досвіду практичного застосування компетентностей та їх адаптація в умовах реальної професійної діяльності. Розроблена концепція використовує німецький досвід дуальної форми здобуття освіти [4].

Термін «Дуальна система» (від лат. dualis – подвійний) був введений у педагогічну термінологію в середині 60 років минулого століття в ФРН, як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфери з підготовки кваліфікованих кадрів певного профілю в рамках організаційно відмінних форм навчання [3].

Сьогодні вищими навчальними закладами Німеччини пропонуються 1563 програми дуального навчання. Ці програми мають свої особливості, врахування яких дозволяє поділити їх на такі групи:

Duale Studiengänge mit Berufsausbildung (763) - дуальне навчання з професійною підготовкою. Цей вид дуального навчання передбачає (формальну) професійну освіту, що завершується отриманням сертифікату, наприклад, механіка, медсестри чи бухгалтера. Як правило, навчання триває від 3 до 3,5 років на базі професійно-технічного училища ("berufsbildende Schule") та підприємства.

Studiengänge mit vertiefter Praxis (943) – дуальне навчання з поглибленою практикою передбачає навчання в освітньому закладі та на підприємстві/в установі, але не передбачає отримання професійної освіти (сертифікату).

Дуальні програми (143), де студент/ка можуть обрати форму дуального навчання - із професійною підготовкою чи із поглибленою практикою.

У 2014 році такі форми навчання пропонували 1505 вищих навчальних закладів та професійних академій. Серед них переважають державні (1204). Сьогодні у Німеччині дуальні форми навчання пропонуються перш за все у сферах інженерії (39%), економіки (32%), інформатики (12%) та соціального забезпечення, виховання, здоров'я та піклування (11%) [2].

За дослідженнями Дернової М. Г. альтернативний розподіл моделей дуальної освіти у Європі у сфері вищої освіти склався наступним чином:

1. Вища освіта інтегрована з професійною освітою (ausbildungsintegrierend): містить в собі класичну вищу освіту з практичною професійною (перелік освітніх спеціальностей стандартизований). Умовою навчання за цією моделлю є, як правило, атестат про середню або середню фахову освіту, а також угода з підприємством.

2. Вища освіта інтегрована з професійною діяльністю (berufsintegrierend): ця модель розрахована у першу чергу на тих, хто має завершену професійну освіту або багаторічний досвід роботи за будь-якою спеціальністю. Навчання припускає продовження професійної діяльності, якщо вона змістовно пов'язана з напрямком навчання. Ця модель освіти доступна без атестата про середню або середню фахову освіту. Але обов'язковою є тристороння угода між університетом, студентом і підприємством.

3. Вища освіта інтегрована з виробничою практикою (praxisintegrierend): ця модель дуальної освіти передбачає проходження тривалої практики на підприємстві. Умовою прийому на цю модель освіти є атестат про середню або середню фахову освіту [1].

За висловлюванням Павла Штутмана: «У сьогочасному комп'ютеризованому світі суспільство хоче бачити кваліфікованих працівників, які є конкурентоспроможними на ринку праці, креативні, здатні до самореалізації та швидкого реагування, можуть брати активну участь у соціально-економічних і культурних процесах регіону та країни загалом» [5]. В Україні дуальна форма навчання особливо актуальна при підготовці фахівців для галузі інформаційних технологій, які настільки стрімко змінюються і розвиваються, що класичні моделі організації навчання у вищій технічній школі не можуть задовольнити потреби роботодавців – ІТ-компаній.

Практична підготовка студентів економічних спеціальностей, як і інших напрямів, має відповідати кваліфікаційній характеристиці, яка містить основні вимоги до професійних знань, умінь і навичок фахівця, які необхідні для успішного виконання професійних обов'язків. На сьогодні вища школа ще два роки на бакалавраті має випускати спеціальності «старого» зразка. Такою є, наприклад, спеціальність «Економіка підприємства». Отже, згідно вимог кваліфікаційної характеристики, бакалавр з економіки підприємства повинен вміти виконувати наступні функції: аналітичну, планову, організаційну, обліково-статистичну, контрольну та інформаційну. Специфіка в тому, що на реальному виробництві, всі ці функції переплетені і неможливо розділити їх за окремими дисциплінами. Тобто розривати семестр за прикладом: дві неділі навчання в університеті чергувати із виробничим навчанням для «економістів», особливо на старших курсах, недоцільно. І рідко який роботодавець захоче мати студента з таким графіком роботи і навчання. Останній більш властивий для одержання робітничих професій. Проте це не означає, що дуальну освіту неможливо організувати для фахівців в сфері економіки.

Так, більшість програм дуального навчання у Німеччині завершується здобуттям диплому бакалавра. Також, доцільніше з врахуванням досвіду Німеччини при підготовці «економістів» брати за приклад програму дуального навчання з поглибленою практикою, яка передбачає навчання в освітньому закладі та на підприємстві (Studiengänge mit vertiefter Praxis). Тобто це означає використання третьої моделі дуальної освіти у Європі у сфері вищої освіти, яка означає її інтеграцію з виробничою практикою (praxisintegrierend). Дана модель передбачає проходження тривалої практики на підприємстві, що на нашу думку, найбільше підходить для фахівців економічного спрямування. Також дані опитування, проведеного організацією IAQ серед студентів Німеччини, які навчаються за дуальною системою, свідчать, що більшість (70,4%) із них обрали навчання з поглибленою практикою [2]. Досвід вищої школи підготовки фахівців економічного спрямування у минулому Радянського Союзу, також свідчить, що у навчальному плані передбачалася саме поглиблена виробнича практика студентів починаючи із третього курсу. Наприклад, практика по управлінню та організації

виробництва для студентів на четвертого курсу спеціальності «Економіка та управління сільськогосподарським виробництвом» тривала чотири місяці. Студент мав можливість не тільки освоїти матеріал виробничої практики, але й брати активну участь в інших сферах діяльності сільськогосподарського підприємства.

Висновки. Отже, на нашу думку, впровадження дуальної системи навчання при підготовці фахівців економічного профілю більш ефективно при одержанні освітнього рівня бакалавра. Пріоритетом має стати програма дуального навчання з поглибленою виробничою практикою. Перспективами подальшого розвитку дуальної системи освіти для студентів економічних спеціальностей може бути організація одержання робітничих професій. Для студентів спеціальності «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», наприклад, це може бути одержання професії касира. Подібний захід буде сприяти формуванню у студентів більш чіткого розуміння майбутньої професії, що, в свою чергу, надає їм можливість краще зорієнтуватися при виборі напряму трудової діяльності та плануванні професійної кар'єри.

Бібліографічний список

1. Дернова М. Г. Дуальна модель вищої професійної освіти дорослих: європейський досвід / М. Г. Дернова // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи. - 2014. - Вип. 2. - С. 137-145. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2014_2_19
2. Мілл Ульріх Дуальне навчання: досвід Німеччини / Ульріх Мілл // Маркетинг в Україні. – 2016. - №6. – С. 53-62.
3. Романов С. П. Дуальная система инженерно-педагогического образования / С. П. Романов // Образование и наука. – 2007. - №5. – С. 54-63, с. 55.
4. Презентація концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти / Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2390411-dualna-osvita-v-ukraini.html>.
5. Штутман П. Реорганізація провідних економік починалася з освіти / Режим доступу: <http://www.kirovograd.net/articles/%D0%BF%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D1%88%D1%82%D1%83%D1%82%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%BE%D1%80%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4>
6. Яковенко О. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи / О. Яковенко // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. - №1. – С. 76-8.

Yavors'ka T. I. Dual education in the training of specialists in the economic profile.

Abstract. The dual curriculum and their practical component, particularly in Germany, are analyzed. Peculiarities introduction of educational dual form for students of economic specialties in the higher education system are highlighted.

Key words: dual education, dual education program, practice, economic personnel.